

JAN SIENKIEWICZ

PRZYSŁÓWKI Z FORMANTEM *no-...ому (ему)* W JĘZYKU ROSYJSKIM DRUGIEJ POŁOWY XVII WIEKU

W zabytkach piśmiennictwa staroruskiego XI-XIV wieku liczebność przysłówków z formantem nieciągłym *no-...ому (ему)* jest niewielka. N. Czurmajewa przytacza następujące przykłady: *по дрѣвньому, по духовьному, по дъвоему, по евангельскому, по единому, по мирьскому, по нынѣшнему, по писаному, по правому, по прежнему, по первому, по рекъшему, по реченому*¹. Jej zdaniem „К XVII в. образование наречий типа *no...-ому (-ему)* становится весьма распространенным [...]”². Przykłady przysłówków odnotowanych w tekstach XVII-wiecznych: *по старому, по невозможному, по прежнему, по небольшому*³. W zabytkach piśmiennictwa starorosyjskiego drugiej połowy wieku XVI i początków XVII występowały następujące leksemy omawianego typu: *по-единому* (5 zapisów w: – *Временник Ивана Тимофеева* 466, *Казанская история* 117, *Стоглав* 114), *по-книжному* (2 – *Пискаревский летописец* 130), *по-немецкому* (1 – *Сочинения князя Курбского* 247), *по-объездному* (1 – *Послания Ивана Грозного* 193), *по-первому* (1 – *Послания Ивана Грозного* 140), *по-письменному* (1 – *Пискаревский летописец* 105), *по-прежнему* (28 – *Послания Ивана Грозного* 146, *Сказание Авраамия Палицына* 200, *Пискаревский летописец* 108), *по-русскому* (1 – *Казанская история* 92), *по-старому* (13 – *Так называемое Иное сказание* 22, *Послания Ивана Грозного* 158, *Домострой* 61, *Статейный список И. П. Новосильцева* 87, *Пискаревский*

Dr JAN SIENKIEWICZ – starszy wykładowca w Instytucie Filologii Słowiańskiej UMCS (Zakład Języka Rosyjskiego); adres do korespondencji: Pl. M. Curie-Skłodowskiej 4, 20-031 Lublin; e-mail: slowian@klio.umcs.lublin.pl

¹ Н. В. Ч у р м а е в а, *История наречий в русском языке*, Москва 1989, s. 124-125, 169.

² Tamże, s. 125.

³ Tamże, s. 125, 174.

летописец 57, Стоглав 60)⁴. I zaledwie dwa przysłówki odprzymiotnikowe *попрежнему* i *постарому* zostały odnotowane w tekstach południoworosyjskich XVII stulecia. T. Ołowienikowa zaznacza, że ten typ tworzenia przysłówek należy do produktywnych zarówno we współczesnym języku literackim, jak i w gwarach południoworosyjskich⁵. Pojawienie się w badanych tekstach rosyjskich pierwszej połowy XVII stulecia tylko trzech leksemów *по-прежнему*, *постарому*, *по-книжному* dało podstawę A. Koniewickiemu do stwierdzenia, że produktywność tego typu słowotwórczego dopiero „się zarysowywała” (*намечалась*)⁶.

Od przymiotników zakończonych na *-ский* w wieku XVII odnotowano 16 formacji typu *по-городскому*, *по-немецкому*. Istnieje pogląd, że pod koniec wieku XVIII w utworach niektórych pisarzy formacje tego typu wykorzystywane były jako środek stylizacji mowy bohaterów literackich (np. w utworach Fonwizina – *по-французскому*, *по-немецкому*)⁷. Do lat sześćdziesiątych XIX stulecia omawiane formacje w tekstach literackich używane są przeważnie jako środek stylizacji, jako element mowy potocznej osób pochodzących ze „środowiska demokratycznego, ziemian niewykształconych” itp. Zdaniem O. Jermakowej „[...] просторечный характер образований на *-ому* от прилагательных с суфф. *-ск-* осознавался писателями на протяжении всего XIX в.”⁸. Oprócz przysłówek utworzonych od przymiotników z sufiksem *-ск-* w wieku XVIII wzrasta liczebność (43) formacji tworzonych od innych przymiotników: *по-нынешнему*, *по-дорожному*, *по-прежнему*, *по-тогдашнему*, *по-домашнему* itd.⁹

W drugiej połowie wieku XIX zwiększa się liczba formacji motywowanych przymiotnikami względnymi, przymiotnikami odimiesłownymi: *по-восточному*, *по-иностранному*, *по-бальному*, *по-сказанному*, *по-заученному* itd.¹⁰ „На протяжении всего XIX в. – pisze O. Jermakowa – модель на *-ому* взаимодействовала определенным образом то с моделью на *-о*, то с моделью на *-и* (на

⁴ А. А. Грузберг, *Частотный словарь русского языка второй половины XVI – начала XVII века*, Пермь 1974, s. 301, 304, 310-314, 318.

⁵ Т. С. Оловеникова, *Из истории наречий. Наречия по данным южновеликорусских текстов XVI-XVII вв.*, Орел 1961, s. 58.

⁶ А. Коневецкий, *Очерк по морфологии наречия в русском языке первой половины XVII в.*, „Вильнюсский государственный университет им. В. Капсукаса. Ученые записки”, 30 (1960), Языкознание (Kalbotuga) II, s. 130.

⁷ *Очерки по исторической грамматике русского литературного языка XIX века. Глагол, наречие, предлоги и союзы в русском литературном языке XIX века*, Москва 1964, s. 194.

⁸ Там же, s. 195.

⁹ Там же, s. 197.

¹⁰ Zob. там же, s. 198-204.

-ск-и и на -j-и). Этот тип образования различных по значению наречий подстраивался к разным, более старым моделям то как стилистический вариант (к формам на -и), то как вариант семантико-стилистический (к формам на -о)”¹¹.

Prawie pół wieku temu J. Gałkina-Fiedoruk pisała, że we współczesnym języku rosyjskim przysłówki typu *по-новому*, *по-моему* były tworzone od formy celownika przymiotników jakościowych i względnych oraz zaimków dzierżawczych za pomocą przyimka *по*. Jej zdaniem ten typ słowotwórczy należał do bardzo produktywnych¹².

Autorzy innych prac podkreślają, że przysłówki tego typu tworzone są od wielu przymiotników jakościowych oraz od względnych (relacyjnych) i dzierżawczych (posesywnych), które wyrażają dodatkowe znaczenie jakościowe. „Степень продуктивности – pisała O. Kocziniewa – их невысока, так как она сковывается малопродуктивностью производящих основ”¹³. A. Sitarski pisze, że w języku rosyjskim ostatniej dekady minionego stulecia zaznacza się wpływ mowy potocznej na język literacki, w prasie oraz w literaturze pojawiają się przysłówki typu *по-черному*, *по-крупному*, *по-тихому*, *по-современному*, *по-глупому*, *по-смешному*, *по-футбольному* itp.¹⁴

W zabytkach piśmiennictwa rosyjskiego drugiej połowy XVII stulecia odnotowane zostały następujące leksemy utworzone za pomocą *по-...ому (ему)*:

I. *по-басемному* (‘jak tłoczone’ – por. **Басемный – басенный**. *прил. Тисненый*¹⁵), *по-боярскому* (‘jak bojarzy’), *по-возможному* (‘w miarę możliwości’), *по-небольшому* (‘po trosze, w niewielkiej ilości’), *по-немецкому* (‘jak u Niemców’), *по-новому* (‘po nowemu, po wprowadzeniu zmian’ – por. *п о н о в о м у*. а) *По новым образцам*. Приходили де ... миряне послѣ обѣдни ... и жаловались, что ты де все служилъ по новому и сталь почитать новины. (Отп. Геронтия) Суб. Мат. III, 21.1663 г.; б) *По новому стилю*. Изъ Варшавы, декабря въ 30 день, по новому. ДАИ XI,10. 1684 г. – С, XI, 413-414), *по-*

¹¹ Tamże, s. 204.

¹² *Грамматика русского языка*. том I, *Фонетика и морфология*. Издательство Академии наук СССР, Москва 1960, s. 617.

¹³ O. K. Kocziniewa, *Наречия с префиксом по- и суффиксом -ому, (-ему) в современном русском литературном языке*. Мурманск 1962, s. 5. Por. E. Wołodźko, *Przysłówki w języku rosyjskim i polskim*, Warszawa 1984, s. 27-28.

¹⁴ A. Sitarski, *Структура и функционирование наречий в русском языке новейшего времени*, Poznań 2001, s. 51.

¹⁵ *Словарь русского языка XI-XVII вв.*, вып. 1, Москва 1975, s. 76. W dalszej części artykułu słownik ten jest zaznaczony literą „С”, cyfra rzymska oznacza kolejny tom, natomiast arabska – stronę.

новоисправному ('po nowemu, po wprowadzeniu reformy liturgicznej'), *по-прежнему* ('jak przedtem, jak dotychczas' – por. **попрежнему**, нареч. *Как и прежде* – С, XVII, 98), *по-русскому* ('jak w Rosji'), *по-старому* ('jak przedtem, jak dawniej' – por. **по-старому**, нареч. *По-старому; так, как раньше*. Молитва хотя и по-старому, пускай так, а крест перемены по-нашему, как власти изволили ныне. Пис. неизв., 483. 1685 г. – С, XVII, 236), *по-тамошнему* ('jak w tamtym miejscu'), *по-фряжскому* ('jak u cudzoziemców' – por. **Фряжский**, Устар. 1. Относящийся к фрягу, фрягам. 2. Чужеземный, иностранный¹⁶); II. *по-твоему* ('tak, jak ty'), *по-своему* ('po swojemu'; por. W haśle **свой** – **По-своему**, в знач. нареч. *На своем языке*. А языкъ де у хана свой, и говорятъ по своему. ДАИ III, 53. 1646 г. – С, XXIII, 191), *по-нашему* ('tak, jak my').

Przykłady przysłówków poświadczane w badanych tekstach: **по-басемному** – По правую сторону царскихъ дверей образъ мѣстной Вседержителя Спаса, въ кіотѣ; писанъ на краскахъ, поля набиваны сусальнымъ золотомъ, по басемному. Иверск 225 (+1 zapis); **по-боярскому** – Она же умыслила чином, по-боярскому в коретахъ ездила, бытто смотритъ пустыни Никоновы, и, назад поедучи, заехала на Воробьевы ко мне и, будучи против избы, где меня держат, из кореты кричит, едучи: «благослови, благослови!» А 299; **по-возможному** – [...] и мы, по твоему государеву указу и по грамотѣ, со всякимъ тцаніемъ и радѣніемъ станемъ промышлять всякими кормовыми запасы, и по возможному, что мошно добыть, и то къ твоему, великого государя, пришествію приготовимъ [...]. Иверск 205 (+2); **по-небольшому** – По указу твоему, государь, Иванъ Ѳоминъ въ Верею къ Симону Москвитину для ради луку и чесноку и прочихъ семянъ ѣздиль и къ намъ привезъ осмину луку, да двѣсти чесноку, да розсады не большое и моркови гуньбы (sic!) и свеклы въ узелкахъ по небольшому; и того, государь, мало сѣять нечего. Без 49; [...] разве когда бываетъ великая нужда и голодь, и имъ ись царские казны даются небогатымъ людемъ запасы, въ долгъ, по небольшому. К 137; **по-немецкому** – Толсто же телищо-то тогда было и велико, что нынешние образы, писанные по-немецкому! А 137 (+1); **по-новому** – Я вскочил и пал пред иконою во ужасе велице, а сам говорю: «господи, не стану ходить, где по-новому поют, боже мой!» А 89 (+5); А то дорогое дело – по-новомусу робенка причастили! А 213; **по-новоисправному** – [...] и къ церкви велѣно ево ко всякому пѣнію приводить, чтобъ онъ молитву Иисусову твориль и крестъ слагаль по новоисправному. 1Устюг 1183 (+4); **по-**

¹⁶ *Большой толковый словарь русского языка*, Санкт-Петербург 1998, s. 1435.

прежнему – [...] а по новоисправнымъ книгамъ служить не будетъ, и креститца пятію персты по прежнему. 1Устюг 1180-1181 (+87); [...] и тѣхъ деревень у нихъ протопопа и поповъ ничего не отнято, всѣмъ владѣють по прежнему, чѣмъ напередъ сего владѣли изстари. 1Холм 81 (+1); [...] хотя тою ево крѣпостною землею завладѣть тако жъ по прежнему, какъ и прежніе старосты, силно [...]. 2Устюг 1277 (+4); [...] и шестую бѣ доль попрежнему во владѣнье приписать къ той же деревни [...]. АЛЦ 295 (+ 2); [...] владѣть по прежнему. 2Холм 445 (+4); [...] по прежнему божественную службу служить. 3Устюг 298 (+1); А пригородъ Холмъ со всѣми угоды велѣли приписать по прежнему къ Новугороду, и на нашемъ кружечномъ дворѣ прибыль велѣли собирать и всякіе доходы платить по прежнему. Иверск 131 (+65); велет вино І готовит тотчас не мешкав по прежнему. МДБП 42 (+17); и боуде тебя Павел Ѡстаѡвев І попрежнему волочит и ты ко мнѣ ѡтпиши. Влад 270 (+5); Пожалуй, государь, для моего убогаго прошенья буди къ нему Михайлу по прежнему милостивъ, какъ его преже сего своею милостию жаловаль, а онъ, государь, человекъ самъ доброй, – извѣстно тебѣ, государю, самому. Х 323-324; а я гдрь во всемъ І надежан на твое к себе жаловане попрежнему. Б 34 (+2); пришел ко мнѣ по трехнему в холюпство. Б 127; и чаял что І млсть свою ѡвиши ко мнѣ по прежнему. Ист 150; а стрѣлецкимъ головам с приказы І Максиму Лупандину Матвею Вешнякову вѣлено попрежнему итти к тебѣ проводывая ѡ походе твоём. Грамотки, с. 129 (+4); И ѡвши и пивъ, царь царевну отпустить къ сестрамъ своимъ, по прежнему; а бояре и ихъ жены розѣдутся по домоу. К 7 (+10); Аз же без исправления приступил к нему, хотя ево укротити; но не бысть по-прежнему. А 114 (+5); И оне Ерша отпустили на волю, а Ростовским озером попрежнему стали владеть, а Ершу жить у них во крестьянх. ЕЕ 11; [...], буде есть у чего быть, по-прежнему в Колязине монастыре жить неотходно начнем. КЧ 54; [...] стал читать и попрежнему на убогова стал взирать. Шем 23 (+ 1); **по-русскому, по-тамошнему** – У протопопицы моей однарятка московская была, не сгнила, – по-русскому рублев в полтретьцеть и больши по-тамошнему. А 74; А одноконечно бѣ вамъ, по тамошному смотря, безъ вѣсти насъ не держать, и каменщиковъ къ намъ прислать тотчасъ. Иверск 557; **по-старому** – [...] нѣчто послѣ валовыхъ писцовъ платежъ будетъ по старому, не подворно [...]. 1Устюг 562; И я крестом ево благословил, и он по-старому хорош стал. А 115 (+ 6); **по-фряжскому** – А все то кобель борзой Никон, враг, умыслил, будто живыя писать, устрояет все по-фряжскому, сиречь по-немецкому. А 135. W badanych tekstach nie został odnotowany przysłówek **по-простому**, в знач. нареч. На простом (т.е.

народном) языке. Идутъ [новобрачные] в сенникъ, а по простому в подклѣт. Дм. (Свад.), 183. XVI в. – С, XX, 233.

II. **по-твоему** – То бы по-твоему добро, как бы на лошадях тех без тебя ездить стал, да баб тех воровать? А 213; А по твоему бѣ промышлять рибу Богъ благословить: емли на заводъ денги изъ старорускихъ доходовъ, и корми пожалуй насъ рибою, а мы съ братьею Бога станемъ за тебя болши молить. Иверск 530; **по-своему** – Хотела пострищися, а дьявол опять сделал по-своему: пошла за Елизара замуж и деток прижила. А 118 (+1); **по-нашему** – И мы богомольцы твои, тому дивимся, что он, архимарит, по се время в Колязине живет, а по нашему пить не учится, а нашу братью бить горазд. КЧ 54; [...] бродячь не по нашему, держать на день рублевъ по сту [...]. 1Устюг 559. Wyraży *по-твоему*, *по-своему*, *по-нашему* odnoszą się do czasowników, są częścią zdania. W dwóch zdaniach leksemy *по-моему*, *по-нашему* odnoszą się do całego zdania, funkcjonują w roli wyrazów wtrąconych (modalnych): Но, велеможишій Тамерлане, по моему, мало что проведаемъ, зане онъ зѣло упорливъ. БТ 231; А что добровольно ищутъ милости твоей, а за то хотять оборонены быть, и, по нашему, отъ того и удаляться съ разумнымъ разсмотрѣниемъ немного надобе. X 354. Pojedynczy zapis pozwala przypuszczać, że w owym czasie istniał również przysłówek *по-моему*. Produktynność tych formacji była i jest ograniczona liczbą zaimków dzierżawczych, liczbą wyrazów motywujących. Dodać należy, że tzw. wyraz wtrącony mógł być w tym czasie utworzony od innej części mowy. W *Słowniku języka rosyjskiego XI-XVII w.* umieszczono hasło **По-видимому**, *вводн. слов. По-видимому, видимо.* А от стряпчего, по-видимому, гсдѣрь, доброва смотритъ от него нечего. Грамотки, 180. 1698 г. – С, XV, 158.

Liczebność poszczególnych formacji nie przekracza kilku zapisów. Skąpa dokumentacja takich formacji nie pozwala wykluczyć jednostkowego, przypadkowego użycia. Wyjątek jednak stanowi przysłówek *по-прежнему* (226 zapisów), występujący w tekstach kancelaryjnych, gramotkach, listach prywatnych. Wiąże się to z rodzajem tekstu, z jego treścią, z potrzebą poinformowania, zapewnienia adresata, że w jego sprawach, w jego posiadłości wszystko pozostaje bez zmian, „jak przedtem”. Bogata dokumentacja tego przysłówka jest ważkim argumentem przemawiającym za tym, że typ *по-...ому (ему)* był w tym czasie powszechnie używany. Za produktywnością tego typu słowotwórczego przemawia pojawienie się w tekstach jednego autora formacji *по-русскому*, *по-немецкому* zamiast *по-русски*, *по-немецки*. Zdaniem F. Busłajewa w historii języka rosyjskiego obok dawnych form typu *дружески* występowały *поеврейски*, *погречески*, natomiast „в старинном и народном языке такие наречия по-

лагаются и в дат. падеже по требованию предлога *по-*; напр., у Ф. Виз. «выучи меня *по-французскому*», 72; в песн. «*по-русскому* не умѣю, а все понѣмецки», Чулк., I, № 113; в народн. песн. *по-свойскому* вм. *посвойски*¹⁷. Formacje *по-русскому*, *по-немецкому* zostały poświadczone w tekstach pióra protopopa Awwakuma. Nie ma podstaw do tego, aby pojawienie się tych formacji traktować jako „środek stylizacji”, tłumaczyć „brakiem wykształcenia”, wpływem znaczenia prefiksu *по-*. Autor *Żywota* używał z tym przedrostkiem również przysłówki zakończone na *-и*: *имат по-всячески* – А 268, *по-жидовски* украшают – А 166-167, *догматствую по-никониански* – А 211, *по-мирски* – А 210, *по-римски* ... глаголют – А 58, *приклякивают по-польски* – А 240. Dodać należy, że we współczesnym języku ogólnoukraińskim przysłówki typu *по-німецькому* są równoprawne w swej normatywności z formą *по-німецьки*¹⁸. Analizowany materiał językowy daje podstawę do tego, aby występujący w języku rosyjskim drugiej połowy XVII wieku typ słowotwórczy przysłówków *по-...ому (ему)* traktować jako produktywny.

ŹRÓDŁA

- А – *Житие протопопа Аввакума им самим написанное и другие его сочинения*, под общей редакцией Н. К. Гудзия, Вступительная статья В. Е. Гусева, Москва 1960, s. 53-302.
- АЛЦ – *Акты Лодомской церкви Архангельской епархии*. – Русская Историческая Библиотека издаваемая Императорскою Археографическою Коммиссиею, (РИБ) т. XXV, С.-Петербургъ 1908, (Акты Холмогорской и Устюжской епархий, книга третья, въ приложеніи Акты Лодомской церкви, С.-Петербургъ 1908), s. 243-310.
- Б – *Памятники русского народно-разговорного языка XVII столетия*. (Из фонда А. И. Безобразова), издание подготовили С. И. Котков, Н. И. Тарабасова, Издательство «Наука», Москва 1965, s. 9-117.
- Без – *Переписка стольника А. И. Безобразова 1687 года*. Сообщилъ Чл. сор. А. А. Востоковъ, нояб. 24, 1987 г.
- Влад – *Памятники деловой письменности XVII века. Владимирский край*, издание подготовили С. И. Котков, Л. Ю. Астахина, Л. А. Владимирова, Н. П. Панкратова, под ред. С. И. Коткова, Издательство «Наука», Москва 1984. Teksty: 14-15, 24-90, 92-104, 153-205, 214-224, 233-238, 241-246, 248, 250, 252-255, 256-323.
- Грамотки – *Грамотки XVII -начала XVIII века*, издание подготовили Н. И. Тарабасова, Н. П. Панкратова, под ред. С. И. Коткова, Издательство «Наука», Москва 1969. W artykule wykorzystano: *Указатель слов*, s. 328-378.

¹⁷ Ф. И. Буслев, *Историческая грамматика русского языка*, Москва 1959, s. 156.

¹⁸ Сучасна українська літературна мова. Морфологія, Київ 1969, s. 448.

- ЕЕ – *Повесть о Ерше Ершовиче. – Русская демократическая сатира XVII века*, подготовка текстов, статья и комментарии Члена-корреспондента АН СССР В. П. Адриановой-Перетц, издание второе, дополненное, Издательство «Наука» Москва 1977, s. 7-16.
- Иверск – *Акты Иверскаго Святоозерскаго монастыря (1582-1706) собранные о. архимандритомъ Леонидомъ.* – РИБ, т. V, Петербургъ 1878, s. 33-987, 1009-1071.
- Ист – С. И. Котков, Н. П. Панкратова, *Источники по истории русского народно-разговорного языка XVII – начала XVIII века*, Издательство «Наука», Москва 1964, s. 19-26, 63-68, 86-111, 112-116, 150-174, 182-202, 222-246.
- КЧ – *Калязинская челобитная. – Русская демократическая сатира XVII века ...*, s. 51-54.
- МДБП – *Московская деловая и бытовая письменность XVII века*, издание подготовили С. И. Котков, А. С. Орешников, И. С. Филиппова, Издательство «Наука», Москва 1968, s. 15-43, 68-124, 127-150, 152-158, 160-167, 168-175, 176-177, 179-180, 183-199, 200-231, 233-235, 277-290.
- Х – *Частная переписка князя Петра Ивановича Хованскаго, его семьи и родственниковъ*, сообщена Г. Лукьяновымъ. – Старина и Новизна, Исторический сборникъ, издаваемый при Обществѣ ревнителей русскаго историческаго просвещенія въ память Императора Александра III, книга X, Москва 1905, s. 294-462.
- Шем – *Повесть о Шемякином суде. – Русская демократическая сатира века*, s. 17-25.
- 1Устюг – *По Устюжской епархиі. Teksty LVIII-CCXCIV. Акты Холмогорской и Устюжской епархій*, ч. I, 1500-1699 гг. РИБ, т. XII, Санктпетербургъ 1890, s. 259-1480.
- 1Холм – *По Холмогорской епархиі. – Акты Холмогорской и Устюжской епархій*, ч. I, 1500-1699 гг. РИБ, т. XII, Санктпетербургъ 1890, s. 67-124.
- 2Устюг – *По Устюжской епархиі. Teksty XLVII-LXXXIX. – Акты Холмогорской и Устюжской епархій*, ч. II, РИБ, т. XIV, С.-Петербургъ 1894, s. 971-1286.
- 2Холм – *По Холмогорской епархиі. Teksty CLXVI-CCVI; CCCLVI-CCCLXXXII. – Акты Холмогорской и Устюжской епархій*, ч. II, РИБ, т. XIV, С.-Петербургъ 1894, s. 405-520, 761-797.
- 3Устюг – *Акты по Устюжской епархиі, Teksty 201-251.* – РИБ, т. XXV, С.-Петербургъ 1908, s. 260-346.

BIBLIOGRAFIA

- Большой толковый словарь русского языка, «Норинт», Санкт-Петербург 1998.
- Б у с л а е в Ф. И.: Историческая грамматика русского языка, Москва 1959.
- Ч у р м а е в а Н. В.: История наречий в русском языке, Издательство «Наука», Москва 1989.
- Грамматика русского языка. том I, Фонетика и морфология, Издательство Академии наук СССР, Москва 1960.
- Г р у з б е р г А. А.: Частотный словарь русского языка второй половины XVI – начала XVII века, Пермь 1974.

- К о н е в е ц к и й А.: Очерк по морфологии наречия в русском языке первой половины XVII в., „Вильнюсский государственный университет им. В. Капсукаса. Ученые записки”, 30 (1960), Языкознание (Kalbotyra) II, s. 115-141.
- К о ч и н е в а О. К.: Наречия с префиксом *по-* и суффиксом *-ому, (-ему)* в современном русском литературном языке, Мурманск 1962.
- О л о в е н и к о в а Т. С.: Из истории наречий. Наречия по данным южновеликорусских текстов XVI-XVII вв., Орел 1961.
- Очерки по исторической грамматике русского литературного языка XIX века. Глагол, наречие, предлоги и союзы в русском литературном языке XIX века, Издательство «Наука», Москва 1964.
- S i t a r s k i А.: Структура и функционирование наречий в русском языке новейшего времени, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2001.
- Словарь русского языка XI-XVII вв., т. 1-23, вып. 1, Издательство «Наука», Москва 1975-1996.
- Сучасна українська літературна мова. Морфологія, Київ 1969.
- W o ł o d ź k o E.: Przysłówki w języku rosyjskim i polskim, WSiP, Warszawa 1984.

НАРЕЧИЯ С ФОРМАНТОМ *po-...ому (ему)*
В РУССКОМ ЯЗЫКЕ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XVII ВЕКА

Р е з ю м е

В русском языке второй половины XVII столетия при помощи форманта *po-...ому (ему)* были образованы наречия: *по-басемному, по-боярскому, по-возможному, по-небольшому, по-немецкому, по-новому, по-новоисправному, по-прежнему, по-русскому, по-старому, по-тамошнему, по-фряжскому; по-твоему, по-своему, по-нашему*. Чаще всего употреблялось наречие *по-прежнему* в грамотках, письмах, что было связано с содержанием текста. Зафиксировано также несколько случаев употребления т.н. вводных слов: *по-моему, по-нашему, по-видимому*.

Słowa kluczowe: formant, język rosyjski, przysłówek, tekst, prefiks, leksema.

Ключевые слова: формант, русский язык, наречие, текст, префикс, лексема.

Key words: formants, Russian language, adverb, text, prefix, lexeme.